

conversation, staging). Implementation calendar songs (harvest song, carols, freckles) develops emotional memory, teach students to perceive beauty. Musical conversation built on ancient folk customs, rituals and songs, the teacher will help prepare students for the perception of music. Comprehension of folk music students make them kinder and more sensitive, since the content of folk music full potential of high spirit and true values in life. After mastering basic national spiritual values of mankind - is a reliable way to nurture national consciousness of the student in his spiritual and cultural growth.

Keywords: national education, national consciousness, art education, music lessons, folk music, national consciousness.

УДК 372.878:7.071.4

Лю Сянь

КОМПОНЕНТНА МОДЕЛЬ МЕТОДИЧНО-СПРЯМОВАНОЇ САМОРЕАЛІЗАЦІЇ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ МУЗИКИ В ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ ГРИ НА ФОРТЕПІАНО

У статті уточнюється поняття методично-спрямованої самореалізації майбутнього вчителя музики, яке розглянуто у контексті навчання гри на фортепіано. Подаються найбільш дотичні наукові дослідження стосовно компонентів самореалізації. Обґрунтовано компонентну модель зазначеного фахового утворення, що складається з мотиваційно-настановного, пізнавально-ініціативного, діяльнісно-регулятивного та творчо-викладацького компонентів. До кожного з них подаються елементи, що складають ці компоненти.

Ключові слова: самореалізація, методична компетентність, методично-спрямована самореалізація, навчання гри на фортепіано, майбутні вчителі музики.

Реалізувати себе у професії – мета кожного майбутнього фахівця, хто обрав свій майбутніх шлях свідомо та умотивовано. У творчій професіях, до яких відноситься й музично-викладацька діяльність, творча самореалізація здійснюється і як виконавська, і як викладацька. Остання нерідко є компенсатором для тих, хто не може досягти високих результатів у виконавстві, розуміє це, отже обирає шлях досягти певних успіхів у викладацькій діяльності. Нерідко така самореалізація приносить справжнє творче задоволення викладачеві через успіхи учнів. Так, наприклад, викладач фортепіано може отримати певний музично-виконавський «бонус» під час вивчення складних творів зі своїми учнями, яки сам не міг досягнути.

Відомо, що навчання в педагогічні університети йдуть студенти, у тому числі, з Китаю, яки за рівнем фахової підготовленості не можуть витримати конкурс до навчання у консерваторіях. Тобто, їхній рівень довузівської підготовки недостатній. Навчання в педагогічному університеті задовольняє потребу займатися музикою та підвищити свій виконавський рівень. Між тим, досягти бажаного рівня фахової методичної компетентності в галузі викладання гри на фортепіано можна лише піл час навчання в магістратурі. За незначний термін навчання такого рівня досягти важко. Отже актуальним стає питання створення умов досягти методичної компетентності викладання гри на фортепіано для студентів, котрі навчаються на музично-педагогічних факультетах педагогічних університетах і отримують кваліфікацію вчителя музичного мистецтва вже під час навчання на бакалавра.

У нашому дослідженні ключовим поняттям є методично-спрямована самореалізація. Ключове поняття ми інтерпретуємо як у широкому, так і у вузькому смислі, відповідно до навчання гри на фортепіано. У широкому смислі методично-спрямована самореалізація процес і результат умотивованого фахового росту, змістовим наповненням якого є прагнення методичної досконалості, яка забезпечує самостійне, ефективне, мобільне та оригінальне рішення професійно-педагогічних завдань у музичному навчання [4, с. 227].

Відповідно до зазначеного визначення доцільним є обґрунтування компонентної моделі зазначеного феномену в контексті навчання гри на фортепіано.

Структура методично-зорієнтованої самореалізації ґрунтується на визначених у науці компонентах професійної самореалізації з урахуванням методичної специфіки та змістового наповнення. Так, структура професійної самореалізації у дослідженні С.Кудінова складається з ціннісно-сміслових, мотиваційно-потребових, інструментальних, емоційно-вольових та рефлексивно-оцінних характеристик [3]. Є.В.Синенко у якості складників професійно-педагогічної самореалізації вбачає: професійно-педагогічні якості та професійно-педагогічну свідомість [9]. С.С. Вітвіцька осмислює поняття творчої самореалізації педагога через погляди В.Сухомлинського, для якого «творчість у педагогічній справі – це перш за все пізнання людини, захопленість її й багатогранністю й невичерпністю» [1]. Щодо професійної самореалізації вчителя музики звертаємо увагу на дослідження Н.А.Сегеди (2002 р.), у якому на основі аналізу та узагальнення праць і розробок провідних науковців у галузі мистецької освіти (І.Зязюн, Г.Падалка, О.Олексюк, О.Рудницька та ін.) виокремлено: «...змістовний (внутрішній) і операційно-процесуальний (зовнішній) плани зазначеного механізму, ... що складають інтегративну єдність когнітивного, мотиваційно-ціннісного, вольового, комунікативного, творчо-самодіяльного компонентів» [8, с.8]. Творча самореалізація вчителя музики в його виконавській діяльності стала переметом дослідження А.В. Зайцевої. Дослідниця визначає такі компоненти: мотиваційно-спрямований; діяльнісно-практичний, результативно-творчий [2, с.17]. Методичний аспект підготовки вчителя до навчання гри на фортепіано представлений в дослідженнях в парадигмі компетентнісного підходу. Так Н. Л. Цюлюпа застосовує поняття «методична компетентність», яка складається з когнітивного, операційного, аксіологічного і креативного блоків [10, с. 15]. Незважаючи на те, що компоненти самореалізації вчителя музики є предметом багатьох досліджень, структура такого феномену як методично-спрямована самореалізація не визначено.

Мета статті – обґрунтувати компонентну модель методично-зорієнтованої самореалізації майбутніх учителів музики в процесі їхньої фортепіанної підготовки, зокрема до навчання гри на фортепіано.

Оскільки у багатьох дослідженнях різних виявів самореалізації, вчені включають мотиваційний компонент, до структури методично-зорієнтованої самореалізації він також є дотичним. Ми виходили з того, що мотивація фахового росту зумовлена наявністю особи фахових смислів отримання якісного професійного зростання. Але психологи вказують на наявність характеру мотивів, що є визначається змістом фахової підготовки, змістом діяльності (Є. Ільїн, А.Реан).

Важливість врахування мотивації у дослідженні будь-якої проблеми, пов'язаної з діяльністю людини на сучасному етапі розвитку науки, не викликає сумніву, адже успішність будь-якої, у тому числі й викладацької діяльності безпосередньо залежить від характеру мотивації (О.Бодальов, Є.П. Ільїн, А.О. Реан та інші). Структуру мотивації педагогічної діяльності, на думку П.Приходько, становлять мотиви обов'язковості; мотиви досягнення; мотиви зацікавленості та захоплення предметом, що викладається; мотиви захоплення спілкуванням зі студентами (мотиви афіліації) [6]. І хоча дослідниця займається проблемою підготовки фахівців економічного профілю, такий поділ мотивів вважаємо слушним. Особливо важливим є мотив захоплення предметом. Якщо до навчання поступає студент, котрій ідентифікує себе з фахівцем-піаністом, при цьому не має достатнього довузівського рівня підготовки щоб стати концертуючим виконавцем, мотив опанування методикою викладання гри на фортепіано буде обов'язково домінуючим. Для цього в студента формується особиста програма розвитку, про яку навіть не згадує його викладач. Ця програма може бути сформована в певному якісному вимірі, а може й бути підсвідомою. Її наявність – внутрішня настанова особи студента на подальшу реалізацію в житті.

Отже, зважаючи на те, що мотивація дуже вагома складова в опануванні навчання гри на фортепіано, особливо серед китайських студентів, було включено у якості першого компоненту **мотиваційно-настановний**. Він є складним і включає два важливих елементи:

- інтенції щодо підвищення якості фортепіанного-виконавства;
- прагнення оволодіти методикою навчання гри на фортепіано;

На думку вчених О.Бодальова, А. Деркач, В.Сластьоніна та ін., професійне самовдосконалення у викладацькій діяльності є результатом свідомої взаємодії фахівця з конкретним соціальним середовищем. У процесі цієї взаємодії викладач реалізує власні потреби щодо розвитку особистісних якостей, які забезпечують успішність його професійної діяльності та життєдіяльності в цілому. За визначенням вчених, професійне самовдосконалення – це свідомий, цілеспрямований процес підвищення рівня своєї професійної компетентності та розвитку професійних якостей відповідно до зовнішніх соціальних вимог, умов професійної діяльності та особистої програми розвитку [7, с. 250].

Виникає питання, які саме якості можуть стати свідомою потребою майбутніх вчителів музики, котрі прагнуть оволодіти методикою навчання гри на фортепіано? Відповідь на це питання знаходимо в компетентнісній парадигмі освіти. За останніми нормативними положеннями щодо розробки освітніх програм, фахові підготовка передбачає сформованість інтегральних, загальних та фахових (предметних компетентностей). Усі вони містять певний напрямок знань, умінь, здатностей, готовності до їх використання у навчальній, виробничій та суспільній сферах. Нагадаємо, що узагальнення наукових розробок та теоретичних положень щодо сутності компетентності, здійснених такими вченими як-от: Н.Гребенюк, О. Дубасенюк, Н.Кузьміна, О. Олексюк, В.Орлов, О.Пометун, Г.Падалка, Дж. Равен, Г.Шевченко, О.Щолокова та ін., компетентність розуміється як інтегрована фахова якість, яка є необхідною для здійснення ефективного виконання професійних дій у певній предметній галузі, а також суміжних галузях знань та соціокультурному просторі в цілому; вона включає вузькі спеціальні знання, особливі спеціальні навички, способи мислення, здатність до комунікації на різних рівнях їх виявлення, розуміння відповідальності та автономності за власні дії. Остання позиція щодо якісних ознак компетентності передбачає певну ініціативність фахівці.

Отже, в парадигмі компетентнісного підходу актуальним стає компонент **пізнавально-ініціативний**. Щодо методико-орієнтованої самореалізації такий компонент охоплює сферу знань щодо предметної галузі, у нашому випадку – це галузь знань навчання гри на фортепіано; а також ініціативне та відповідальне ставлення щодо їхнього набуття, розширення з метою власного фахового росту та самореалізації. Це компонент у дослідженні складався з таких елементів:

- наявність базового рівня методичної компетентності в галузі гри на фортепіано
- методико-пошукова активність, допитливість;

Без діяльності особистості не можливі будь-які зрушення в її фаховій самореалізації. Оскільки навіть само поняття «самореалізація» містить ключове слово – реалізація, тобто здійснення діяльності, що проведена, виконана тощо. Діяльнісний підхід в педагогіці є дуже актуальним та ефективним з того часу, коли він був обґрунтований в психології С.Рубінштейном та А.Леонтьєвим. Як стверджують вчені, на відміну від культурно-історичного підходу, в якому основна увага приділяється оволодінню знаковими системами як механізму розвитку людської психіки, представники діяльнісного підходу вивели на передній план мотиваційний аспект (чому і навіщо відбувається розвиток) [5]. Отже, діяльнісний підхід в психології кореспондується з мотиваційним, а значить має регулятивну функцію.

Стосовно нашого предмету дослідження діяльнісний підхід дозволяє визначити зміст важливого компоненту – **діялісно-регулятивного**. Цей компонент вказує на ту активність особистості, яка стає наслідком її осмислення власних мотивів щодо опанування методикою навчання гри на фортепіано під час набуття ступеня бакалавра, де така компетентність не передбачена. Дії, які ми передбачаємо у цьому компоненті, є абсолютно самостійними: це пошук найбільш ефективного методу під час роботи над конкретним завданням у виконанні твору; це самостійне перенесення вже відомих методів на новий твір, для вирішення схожих завдань; це узагальнення методик, що застосовують викладачі різних дисциплін фортепіанної підготовки; це пошук інформації в допоміжних джерелах тощо.

Головне, студент має навчитися застосовані викладачем методи «збирати» у власну «методичну скарбницю». Набуваючи такий досвід, студент регулює ефективність власного репетиційного процесу. Останній стає більш кваліфікованим та продуктивним.

Діяльнісно-регулятивний компонент у нашому дослідженні складався з наступних елементів:

- наявність та регулярність методико-виконавських дій (грамотне застосування пропонуваніх методів роботи);

- накопичення методичного досвіду (на основі аналізу та запам'ятування методичних порад викладача);

Творчість є мірою ефективності будь якої діяльності. Передбачена вона і в побудові нашої компонентної моделі методично-спрямованої самореалізації. Оскільки методично-спрямована самореалізація здійснюється переважно через викладацький процес, було зроблено наголос на виявленні творчого підходу саме у викладанні гри на фортепіано. Але реальних учнів в наших студентів в експерименті не існує. Тому ми вирішили скерувати творчість у викладацькій сфері за такими напрямками: само викладання (технологія «сам себе навчаю») та віртуальне викладання (опрацювання системи роботи над типовими творами дитячого репертуару з імовірними типовими та розповсюдженими помилками). Такі творчі заходи мали експериментальний характер, проте вони стали слухними для студентів під час самостійної роботи та виробничої практики в школі. Остання умова відрізнялася тим, що студенти для ілюстрування брали нові твори і мали якісно їх виконати на уроках. Отже методична компетентність дозволяла їм творчо поставитися як до вибору твору, так і до роботи над його інтерпретацією.

Творчо-викладацький компонент у нашій моделі складався з наступних елементів:

- творче ставлення до пошуку методів роботи під час самостійних занять;

- рефлексивно-оцінні дії під час інтерпретації твору та продуктивність дій після публічного виконавства або у подальшому використанні вивченого твору в педагогічному процесі.

Таким чином, методично-спрямована самореалізація майбутнього вчителя музики у фортепіанній підготовці – це умотивована потреба та внутрішня настанова на досягнення методики викладання гри на фортепіано з метою застосування набутих знань та умінь у самостійній роботі над музичним твором та у викладацькій діяльності як ресурсу, що забезпечить ефективне, оригінальне рішення музично-педагогічних та художньо-образних, інтерпретаційних завдань у процесі викладання гри на фортепіано школярам. Він складається з чотирьох компонентів, котрі містять конкретні елементи: мотиваційно-настановчий: - інтенції щодо підвищення якості фортепіанного-виконавства; - прагнення оволодіти методикою навчання гри на фортепіано; пізнавально-ініціативний: - наявність базового рівня методичної компетентності в галузі гри на фортепіано; - методико-пошукова активність, допитливість; діяльнісно-регулятивний: - наявність та регулярність методико-виконавських дій (грамотне застосування пропонуваніх методів роботи); - накопичення методичного досвіду (на основі аналізу та запам'ятування методичних порад викладача); творчо-викладацький: - творче ставлення до пошуку методів роботи під час самостійних занять; - рефлексивно-оцінні дії під час інтерпретації твору та продуктивність дій після публічного виконавства або у подальшому використанні вивченого твору в педагогічному процесі

Література

1. Вітвіцька С.С. Творча самореалізація педагога в контексті ідей В.О.Сухомлинського [Електронний ресурс] / С.С.Вітвіцька. – Режим доступу: <http://studentam.net.ua/content/view/7530/97/>.

2. Зайцева А.В. Педагогічні умови творчої самореалізації майбутніх учителів музики в процесі виконавської діяльності. Автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед.наук спец. 13.00.02 – теорія та методика музичного навчання / А.В.Зайцева. – Київ, 2007. – 21 с.

3. Кудинов С. Самореализация как системное психологическое образование [Электронний ресурс] / Сергей Кудинов. – Режим доступу:

<http://www.relga.ru/Environ/WebObjects/tgu-www.woa/wa/Main?textid=2092&level1=main&level2=articles>.

4. Лю Сянь. Методическая направленность самореализации будущего учителя музыки: категориальный анализ / Лю Сянь // Актуальные вопросы музыкального образования и воспитания. Зб.наук.пр. Випуск 1 (7), 2016. – С. 222-230.

5. Нуркова В.В. Общая психология [Электронный ресурс] / В.В.Нуркова, Н.Б.Березанская. – Режим доступа : http://stud.com.ua/38484/psihologiya/zagalna_psihologiya.

6. Приходько Т.П. Мотивация профессионального самовдосконаления преподавателя экономического направления как складовая его готовности к педагогической деятельности в высшей школе [Электронный ресурс] / Т.П.Приходько // Эффективная экономика. – №3, 2012. Режим доступа : <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=1011>

7. Психология и педагогика: Учебное пособие / Под редакцией А.А. Бодалева, В.И. Жукова, Л.Г. Лаптева, В.А. Слостенина. – М.: Изд-во Института психотерапии, 2002. – 585 с.

8. Сегеда Н.А. Подготовка будущего учителя музыки допрофессиональной самореализации. Автореф. дис. на здоб наук. ступеня канд.пед.наук спец. 13.00.04 – теория и методика профессионального образования / Н.А.Сегеда. – К., 2002. – 21 с.

9. Синенко Е. В. Формирование профессионально-педагогической самореализации преподавателей учреждений профессионального образования // МНКО. 2013. №1 (38). URL: <http://cyberleninka.ru/article/n/formirovanie-professionalno-pedagogicheskoy-samorealizatsii-prepodavateley-uchrezhdeniy-professionalnogo-obrazovaniya> (дата обращения: 21.07.2016).

10. Цюлюпа Н.Л. Педагогические условия формирования методической компетентности будущего учителя музыки в процессе инструментальной подготовки. Автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед.наук спец. 13.00.02 – теория та методика музичного навчання / Н.Л.Цюлюпа. – К., 2009. – 20 с.

References

1. Vitvits'ka S.S. Tvorchа samorealizatsiya pedagoga v kontekstі idey V.O.Sukhomlins'kogo [Yelektronniy resurs] / S.S.Vitvits'ka. – Rezhim dostupa: <http://studentam.net.ua/content/view/7530/97/>.

2. Zaytseva A.V. Pedagogіchnі umovi tvorchoji samorealizatsiji maybutnіkh uchitelіv muziki v protsesі vikonavs'koji діyal'nostі. Avtoref. dis. na zdobuttya nauk. stupenya kand. ped.nauk spets. 13.00.02 – teoriya ta metodika muzichnogo navchannya / A.V.Zaytseva. – Kijiv, 2007. – 21 s.

3. Kudinov S. Samorealizatsiya kak sistemnoye psikhologicheskoye obrazovaniye [Elektronniy resurs] / Sergey Kudinov. – Rezhim dostupa: <http://www.relga.ru/Environ/WebObjects/tgu-www.woa/wa/Main?textid=2092&level1=main&level2=articles>.

4. Lyu Syan'. Metodicheskaya napravlenost' samorealizatsii budushchego uchitelya muziki: kategorial'niy analiz / Lyu Syan' // Aktual'niy pitannya mistets'koji osviti ta vikhovannya. Zb.nauk.pr. Vipusk 1 (7), 2016. – S. 222-230.

5. Nurkova V.V. Obshchaya psikhologiya [Elektronniy resurs] / V.V.Nurkova, N.B.Berezanskaya. – Rezhim dostupa : http://stud.com.ua/38484/psihologiya/zagalna_psihologiya.

6. Prikhod'ko T.P. Motivatsiya profesynogo samovdoskonalennya vkladacha yekonomichnogo napryamku yak skladova yogo gotovnostі do pedagogіchnoji діyal'nostі u vishchій shkolі [Yelektronniy resurs] / T.P.Prikhod'ko // Yefektivna yekonomika. – №3, 2012. Rezhim dostupa : <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=1011>

7. Psikhologiya i pedagogika: Uchebnoye posobiye / Pod redaktsiyey A.A. Bodaleva, V.I. Zhukova, L.G. Lapteva, V.A. Slastenina. – М.: Izd-vo Instituta psikhoterapii, 2002. – 585 s.

8. Segeda N.A. Pidgotovka maybutn'ogo vchitelya muziki doprofesynoji samorealizatsiji. Avtoref. dis. na zdob nauk. stupenya kand.ped.nauk spets. 13.00.04 – teoriya і metodika profesynoji osviti / N.A.Segeda. – К., 2002. – 21 s.

9. Sinenko Ye. V. Formirovaniye professional'no-pedagogicheskoy samorealizatsii prepodavateley uchrezhdeniy professional'nogo obrazovaniya // MNKO. 2013. №1 (38). URL: <http://cyberleninka.ru/article/n/formirovanie-professionalno-pedagogicheskoy-samorealizatsii-prepodavateley-uchrezhdeniy-professionalnogo-obrazovaniya> (data obrashcheniya: 21.07.2016).

10. Tsyulyupa N.L. Pedagogiční umovi formuvannya metodichnoji kompetentnosti maybutn'ogo vchitelya muziki v protsesi ínstrumental'noji ipídgotovki. Avtoref. dis. na zdobuttya nauk. stupenya kand. ped.nauk spets. 13.00.02 – teoriya ta metodika muzichnogo navchannya / N.L.Tsyulyupa. – K., 2009. – 20 s.

В статье раскрывается концепция методической ориентированной самореализации будущих учителей музыки, которая рассматривается в контексте преподавания фортепиано. Изложены наиболее актуальные научные исследования, посвященные самореализации в процессе преподавания фортепиано. Этот ресурс состоит из четырех компонентов, которые содержат конкретные элементы: мотивационные и преднамеренные - намерение улучшить качество исполнения на фортепиано; - желание овладеть методами обучения фортепиано; когнитивные и инициативные: - наличие базового уровня методической компетентности в области фортепиано; - методические и поисковые; деятельностные и регулятивные: - наличие и регулярность методических и исполнительных действий (компетентное применение предлагаемых методов работы); - накопление методического опыта (на основе анализа и запоминания методических рекомендаций учителя); творческие и преподавательские: - творческий подход к поиску методов работы при самостоятельной работе; - рефлексивные и оценочные действия при интерпретации работы и производительности действий после публичного выступления или в дальнейшем использовании ученой работы в педагогическом процессе.

Ключевые слова: самореализация, методическая компетентность, методично-ориентированная самореализация, преподавание фортепиано, будущих учителей музыки.

*The paper clarifies the concept of future music teachers' methodically oriented self-realization, which is considered in the context of teaching the piano. The most relevant scientific studies concerning the components of self-realization are outlined. Future music teacher's methodically-oriented self-realization in the course of teaching the piano is a motivated need and internal focus on comprehending the methods of teaching the piano aimed at applying the acquired knowledge and skills in independent work on the piece of music and in teaching activity as a resource that will provide effective and original solution to musical and pedagogical, artistic and image-based, interpretational tasks in teaching school students the piano. It consists of four components that contain specific elements: **motivational and intentional** – intention to improve the quality of the piano-performance; – the desire to master the methods of teaching the piano; **cognitive and initiative**: – availability of the basic level of methodical competency in the piano field; – methodical and search activity, curiosity; **activity-based and regulatory**: – availability and regularity of methodical and performance actions (competent application of the proposed methods of work); – accumulation of methodical experience (based on analysis and memorizing the teacher's methodical advice); **creative and teaching**: – creative approach to finding methods of work when doing self-guided work; – reflective and estimating actions during the interpretation of the work and productivity of actions after the public performance or in further use of the learned work in the pedagogical process.*

Keywords: self-realization, methodical competency, methodically-oriented self-realization, teaching the piano, future music teachers.